

K 34/83.

S 650
(2)

TEACHER. EZEKIEL RAMPOLA .
BOLOMON MASABA
TRIBAL SCHOOL
Private Bag .
PIETERSBURG.

E Rampolo

Miscellaneous customs
of the Maune Ndebele
850

13/0 £1-6-0

PP1-41

Metebeli a bolaiša ba sa Mosoane Mabele

Ke ditaba tša pula, ke tšeo ke ngwalano
ka tšona mo. Secotho sa rena mabele
keale se se nyahla pula se se re
šonišana kudu le Modjadji moniša
kuta a bo mpedi. Ke yena se lela
yase se lethiso ka marothi a malilo
abo nkhene. Tšebel khe nkhelo dhae.

Joile se se dutše se omile kea
xecišo sa Maššane, batho ba xakamele
mabele a netše a itatše, mophumaxadi
mmalo mabele yena mong leina
Maššane a mo thula thipi a
thava Borali, a ka boketša dirigaha tša
xaxwe kamoha xose di tlo laša pula
xose e kae. Ugwaxa o Letsota la se
xadione letsatše la fisa la se šimee
wosa.

Ba fihla ba marape a tše di
hwiing. Ba a latatša xonne ba
bolela nao. Ye bo jeta kamoha
dihlako tša nthša bopedi mo pula
e xanelalang xona. Ke se di bile di
šupa dihešo tše tharo: ya sa Teffo
ya sa Talane, ka Maxongwa le sa
Kola xose ke tšona dihešo tše di

850

34 83

2

di yang xo modjadji xo kopela pula. twa
~~stie~~ keethwa mosoxana mo dikhoxang
 tse xo ya xa-Modjadji xo yo kwatsa
 iselle ka sa matibete.

Ke bo ramoxolo bo marthiso
 a xalane bao ba romilwee le
 mo madimetša wa xa Keffu le bang
 ba dikhoxo tse pedi tša xa Kola le
 Maxongwa. Bantaba ba laetswa
 tsela ya xo ya Modjadji xabotse
 xomme ba bolle xae le laela.

Mohumaxadi a rehiša pholo
 e biolo e ntho ka lesome le tše
 hlano. A ba nca tše selolang
 xo yo llela mopedi ka tšona.
 Xomme tše pedi a re ke mphaxo
 ba tla bona se ba ka se dhang
 tseling se ba eta ba bitšwa ke
 naxa maleng.

Aowa kanna bale ka bane
 ba matha letsatsi kamoha ba
 ya ba robala xa molepo. Mo ba
 tsoxile dikhoxo di se hlo di
 tšoxa ba xabelitše xo feta xo
 Byatladi e sale ka pela xoxe

850

/34/83

3

le re ekaba ba a robala ba
robalele kraufsi. E nile re ba
bonela motse (4 miles) to bolela
xa dithswen, letsatsi la isa
marapo xo amangwe.

Aona re nile basimane
ba feleletsä xo xama ba itahla ka
krorwana ya mathomo ya ka ntle
xa lisaha ~~ka~~ ntle ntle xa motse.
Motse wo wa xa Modjadji o be
ona le dibesö tše tharo. Ba
tsena ka ya boledi yoo e patihilweke
ke masaha ka thoko ye le ye.
Ba fihla ka krorong ya banna ba
lita motse wona kwa mosate xa
Modjadji.

Ka mo ba humana
dibel dibesö tše tharo xo xoditwe
mello. Sebesong sa pele xo be xo
dutshe masoxana a marumo
le dithoka mo kraufsi le koro
ya xo tšwela ka ntle. Sa boledi
re tletshe banna ba xo kewahla
le bona ba dutshe ba letile seo
se bonwaxo ke mosoxana sa

850

K 34/83

4

re thōša. Ja boraro se tletse
 batseta ba mošate ba letile
 feela motho yoa thile re bona
 mohumaxadi. Pele ba mo
 tšenthša ba mošate e swantsi
 re laadisetšana le nabo tša mo
 ka^a tšwany ja xore oya kae o thile
 ka eng. Byale ke xōra re ba bohwa
 ke ditaba tša xaxwe a ka
 tšenthšwa ka mohumaxading xore
 le yēra a tšwe seo a se tšesere.
 le ba sai kwane nae lentšu le wela
 masoaneng xore^a tšōwe mošate re a
 e lwa a borwe ke bona.

Byale o bone re, masoana
 ale a matebele a rathile le koro
 yela ya sa Modjadji re fihlile ba
 tšenta bakhalabyeng. Ba batsišwa,
 le tšwa kae le ya kae, ditaba tšeo
 ba di anēra ba ba ba batsiša
 xore na kōši xoba mohumaxadi
 a ka borwa na. Ke re moklabye
 yo mongwe wa thaka ya
 mabitsi a^{ba} tšea a ba lohela ka
 ntlong ye nqwe ye kele. Ke ntlo

ya rantsabola yeo e thušitsiwe ka
dikohwane tše pedi ka mo xare.
Mollo wa mehwiliti o ntše o
thuka ka mo ntlong ka thswaneke
ke lona lebone la bona.

Le namile xo tsena mokekolo
yo mongwe wa motseta o a botsisa
tšeo ba di tletšeo ba namile ba
mo thšela ka ditaba ka xo latelana
xa tsena byate ka male tša dipula.

A leboa. Le a sa nile joo xaba be
xo tsena dijo ka moopo e seletxo.
Maina a dijo tšeo he a: Moxopo wa
dipotata tše dihelo tše dithšweu. Moxopo
wa Setampa. Moxopo wa dihlole di
loisitšwe e le dilo tša bothata. Moxopo
wa mafi a dihehe. Moxopo wa
lehlakone la judi. Xwa tša tsena dijo
tša mošate ka xobane ba be ba
bitšwa bana ba mošate matebele.

Le ba feditše xo ja ba laelwa
xore ba robale ba tše ba tšwe ba
borana le mohumaxadi xosasa.
Le le hlaba ba humana tša phala
tšela dijo ba dula ba ba ba tše

e re ba lebetšwe. Ke re ka nako
ya re dipudi di swanetše xo tšwa
ba iswa ka mohumaxading. Ba
mo humana mosadi a bolailwe
ke pheta ya thaxa. xo tšena ya dio
xo xoxoba ka dikhuni ka re e le
hlompō lefaseng leo la mmarena
Modjadji.

Ke ^{le} Abantso mola a ntho
ditaba a di lahla motsiteng wa a
ba tseuthišing, tša selo sa
mohumaxadi Masešane Malatji.
Aowa motseta a dilahla motsiteng
wa leo mohumaxadi yo a di
lahlileng ditsebenf tša yena Modjadji
ka nama. Modjadji a di leboxa
xomme a botšiša xore na ba
swaceng ~~eng~~. Banna bale ba
matebele tša leboxa ka diponto tše
thselelaxo.

Modjadji a leboxa a laela xore
ba boele ntlong ya bona ba tla
lokisetšwa tša leeto la bona.
Matebele a emelela ba tšwa,
ba ya ntlong yeo ba e fihlwa.

850

7

1/34/83

Ba sala ba lokisetšwa dihlare
xomme matwetwi a moxate a
xomiwa xo ba isetsa sōna ka
ntlong ya bona.

Le a fihla a ba botsa xore
ba hune leoto le lengwe ba le
duly xodimo ba nabe le lengwe.
Le ba dutse byalo a tswele ntle
a tswele a swere boditsi bya
sekong le lenyeta la metsa.

A eva moditsi mo lenyenteng
a ka metsana lenyenteng ka
seatla a thapisa o mongwe le o
mongwe mafatle ka oona ona
xomme a thoma xo fihla ka
boditsi nnele ka tshoka. Bya
a ba pota ka pele a ba
foka mehokotlo a tshoka boditsi
a sepela ka sa moraso xo
fihlela a e tsua ka mojakō.

Le a boya a tswele a
swere dithupa tse nne tsa
morethwa di humuwe mahutwana
mo ntleng. Le manyetara mane
a makaha monwana o mosolo

wa motho.

8 ba leb laela xose ba^{re} ba
tseba ka mehlwane ~~ya nana~~ ya
nana ya xabo^{ba} nthise & thupa^{etey} ba bethi
fase ka yona. Ba re xe ba ba
batamela motseng ba nthise e tee^{ba} bethi
fase. Mo kraupi le keoro ya ka ntle
ba nthise e tee^{ba} bethi xomme
mo mo keorong ba nthise ya mafela
ba bethi fase ka yona.

~~le xona~~ mo tseleng ba sehe
ba bolela le motho se ba bona
motho mo tseleng ba xaxexi. Baba
bedi ba tle ka thoho e ba ba bedi
ka thoho ye xo fihlela xe ba fitile
motho yo ba tlo kopana ka
moraxo xa ~~xax~~ xaxwe. Xe ba
ka eta ba bolela le batho ba
swanetse xo johotsa pula kua xae
xobane e ngube e tla na xona
mo ba bolelang le motho yo
xona.

Aowa xe tsa dipula di fetile
xwa romelwa motseta xo klopela
ditsela xo mohumaxadi Modjadyi.

Masoxana a laelwa xo hlaba
nku ya xo di fula. Lehlahose la
apeiba kamoha xa lona xomme
banyana ba laelwa xo
epa murepa xone e apellwe
bana ba masane.

Ke xona xosapa ka noko
tsa xosapa letsatsi le setsi le
tswile ba fura lehlahose la nku
le murepa xomme ba tloxa
da Modjadji. Ba hlwa ba tumpama
le tula ba ba^{ng} xo robalela xa
mamabolo sehlang. Ba eta
ba sa bolediše mothe xo fihlita
ba dio fihla xa mamabolo sehlang
fala sa kaxi ba robala. Ba be
iba ka se kine xo xoxela moteng
wa mothe ka se ba^{ve} ba sa boledišane
le mothe.

Ke tsaka nouwe da mamabolo
ya ba xo itahla ka torong moxare
o mosole. Ba se ithwenye ka xo
tsina ka torong ka se ba be ba
sa swere mphago wa xa Modjadji
mo xo bana.

650

K34/83

10

Ba jeta ka ntle ba lebanthšitšä
Mosesane. Fao ba humiana byalwa
ba sitwa xo bo jeta.

Fula ba šišwa ka ntlong
ye nywe xepuiring xose bathe bu
se tsebo xose ba bile ba
jeta mo ka xo xo be xo šetšä
xo tselwa mo xohle xose na ke
bonang ba ba ileng xa Modjadji
xo yo kopela pulaj.

Ting se e fona xo lela ka
maleng ba isa ba thoma xo
kraba-kraba byalwa dipitšana tše
di afeileng dišōbe. Ba thwarai
thaha ya thsadi ka llame ba
e tadikela kua le kua.

Pula ya re tle ke phonyolwe
motha. Ya thoma xo byatlametša
lefase lela la Mosesane xwa
ba xwa šala xo e la metse le
mehlabeng. Dinokana tša xo
elila molawetš molautsi tša re
di re re khotišo tša ba tša
šala di betola.

Byalwa ba tšwa motho

850

K34/83

11

waka a ba a elelwa ditaelo
tša Modjadji. Ya dio ba xo
kxocetsana ka matsōko le xo
tloxa xo leba xae. Ba hlapanana
le meboto ba lebele thabeng motse
wa ditōro xa Masēsane mothula
thšipi.

Le le dihela ba be ba šetse ba
betile fase ka dithupa tše tharo
xo šaletše e tee ya ka kxorong, xo
tsena ya dio ba xo swara dihloko
ba lemoxa xore pula ya Mosesane
e bonwe xa Masēsane. Ba thšoxilwe
xo tšišišwa xore pula ya Mosesane
xe e ena ba be ba le kae. Ba
bile ba šetse ba lokisitšo maano
a xo rarēla ka xore ba be ba
šetse ba pitile motse ba robetše
sehlang kea naphamoxanang
a ditšela ya xo ya toropang le
ya xo ya Marabastad.

Adwa ba thsentšišwa ka
ntlong ya mosate xwa be xo
hlabisa nku xe ba fihla ya
ba ya vate vathelwa

650

K34/83

12

ka depitšeng xore ba tle ba
šebē. Ba išwa mohumaxading
xomme ba mo fihlilešē madume
a Mohumaxadi moxolo Modjadji
ba tile ba ntšisa mal manyetana
ale ba a fuxaro xotel le ditšupa
tšela tša moxetšwa.

Ke xona ba boela ntlong ya
bōna ba sa dumelheve xape xo
bolela le motšha xe e^{le} Masēsane ha
noši. le motšeta wa moxate o le
a sa boledišwe.

Mohumaxadi a ba a etšwa
a hlobotšē a šetšē ka moxaru le
setšipa feela. A ya mo moxising
o moxolo mo xo thumthšetšwang.
dihlase tša xo foka nasa. A
xotšā mollo ka noši xomme a
laetšā xore ditšwalai tša xo
Modjadji di tlišwe xo yena.
A di robelēla ditšupana tšela
mo mollong xomme a lokila
manyetana ale le wona ka
mo mollong. Wa tupa nimušī
a ntšē a xoleletšā kudu a rapela

P1-40*

650

X34/83

13

kudu a rapeletša dikosi tša kwale ka
maina a tšona a jeletša ka
Sehlophetsana a kopela thuso ya
marothi a pula.

Le a feditše a re: "Modimo o
tla le thusa kgona baka: A tšena
ka ntlong ya saxu. To be xo sena
leru le letše ka bošego byo xomme
ditšwanela tšela tša xo hlotla
tšing ya Mosesane di xakanele
kua ntlong.

Toile se se setše xo tla tla xo
iwa mantlong leru le letše la
rotšo ka thoko ya bohabe-tšatsi.
La namela la ba la fihla xa
Mašesane. La fihla xatei ya nama
ya dumla. Leadina la iponaxatši

Batho ya nama ya ba feneke-
feku xwa ipolohwa ka dikong tša
xo apeya, matswa a tšwara dijho
nung tša ditonki metšo a beba^{beba}
botše.

Wena, tšatsi leo xwa^{na} lešwana
la pula. Malapa a phuphuma
metšo xwa šala xo nka monola

P1-40*

650

K34/83

14

jeela:

Ke se xosasa e tsosa e no re
hloa e thoma xo itira moduphi.
Matsati a mane a bile a jeela
do dutše xo tswaleletšwe bo senwa
byala^{ts} Mosesane xose pula e bebe ka
mo^{no} Modjadji a ba lehanthšeditšwe
ka tona.

Aowa ka morao ka matsati
a mane ya khula letšati la
hlaba. Matšo e be e^va ka fofa
xe ba xopotše ~~moate~~ ba dipudi
dinku le yakhaba xo yo loba
mohumasedi moxan a ba
dietswe wona wa xo ba nyakela
maano xa Modjadji a xo phedisa
dikyalo tša bona.

Ke tona xo hlabiwa nku xwa
phatlolwa lekhuri la swanthšetiwa
barongwa bale ba bane. Ba fiwa
e mongwe le e mongwe maseleng
a mabedi.

Le ba filla maxae a bona
ya ba monyanga. Byale te ba
a ne aneta tša mosepelo wa

P1-40*

650

K34/83

15.

wa bona mothe le mare a se sa
metša.

Ka moraswana ba kwa diswang
dabane tsa swanetše xo boelela. D
Dipentšile tša kopelwa ka boropane
ba sebelela.

Ba bangwe ba romelwa. Le bona
ba tla nayo xomme batho ba
bolaya mabele. Ba Mosesane le
bona ba no. ~~bolaya byale~~
ka ba sa maššane xona
ba sa nthoa seho xo loba
Modjadji.

Thobela.

Eth. Rampola

A.B. Petersburg

Diaparo tša batho ba dešo.

Motho a ka re re a lebelala
lehošo diaparo tša sehrowa ka mo
Basotho ba di wetšero xodimo ka
xona, a xopola nka kxale xo be
xo sena diaparo.

Boxolo-xolo xo be xo aparwa
mehophana ya diphoofolo. Re tla
thōna ka dikxosi xomme ra
lebelala xore na tša bona e bo e le
eng. Motho fele o be a sa dumelane
xo apara matlalo a diphoofolo kamoha.
Dikxosi le be⁺ di le xore xa batho
di be di bonala ka bakala matlalo
a di bas di a apara.

Xo be xona le baxiki ba
matata a dibhekubye a mabotse
a mebala e' mebotse. Ka maboya
a mantsebe-tsebe a xuthe dikxosi
di itumela kudu.

Xape dikxosi di be di itumela
kudu xe di li ka leup xa letata
la ^{Dinkozi} ~~di~~. Molepa wa diphoofolo
tše tša xo šiša di be di humana
byang. Xe lesocana le be le rata
regala mosadi le be le lošā

650

17

K34/83

moate le be le ntho mokofo wa
 nkuwe ya ba seloba sa koozi. Kantse
 le se motho feela a no bolaya
 nkuwe o be a isa mokofo
 moate romme a fiwe kono
 xore a tle a be le matla a se
 no isa. Feela se o ka swaiwa o
 ile se bolaya nkuwe wa se ise
 mokofo wa nkuwe moate tse e
 be e le kono.

Ditaba tse tsa mokofo wa
 nkuwe di sepela le tsa phoofolo
 engwe e ba xos ke kwana le yona
 phoofolo ye se o e swae o a e
 ruala wa e isa moate se
 e fa. le yona se o e thutse
 o swanetse ke se fiwa kono
 romme wa ratera kudu moate.

Byale mo molaleu koozi e
 e be e apara ditlape tsa mokofo
 o ba xos ke mokofo. O na
 le ditlapyana tse di botswana
 tse di hwebitswanyana. Da
 a apewa tsa phulwa mo
 masobana romme tsa

follelwa lešibeng xomme tsā
 deriva pheta e botse e
 khwinana. Ke yona pheta ya
 thaxa, ya masoši xi yona yeo.

Mollo xe a ka e kamjoca
 a e apara o molata o masolo
 mo a swanetsōe ke xo lefišwa.
 Lolluwe o nyetše kesoši.

Byale banja kamoka ba
 apara setsiba jotee le kesoši. Ditsiba
 tše di ya ka "Quality" - xo bolela
 xa mošimane a xi xo ne "Quality". Ke
 xore ~~ditsiba ka de swane~~. Xona le
 ditsiba tša dikhuthi, diphudufudu,
 le tša diuku le dipedi. Byale le
 xona xona xona le basosi ba
 ditsiba ba ba tsebaxo xo lehanthōa
 monna setsiba xabotse. Xo mo dirēla
 dihlame mo setsibeng di hehaxo
 xo thaphamala xabotse.

Byale le xona ka xore seothong
 xona monna yo monjwe le
 yo monjwe ke motsoni, batho
 bona ka ka no kōna xo
 inyahela ditsiba mekopa ya

P1-40*

650

134/83

19

ya bona se ba ntse ba tsona
le se ketha mohuta wa ba o
rataxo. le se šoca ka se e le
mošomo wa ka thoko wa se no
thšikhinya diatla se ba le terong
se se se loewe thutse, ba no
itšela ka noši. Seela phapang
e thilo^{no} se se se. Bao ba naxo
le tšā bona ba ihwang mafahla
ba ya se moseji wa ditsiba go a
se ba secela, ditsiba ka mohwa
wa ba rataxo. Ba bangwe ba
sexa dihama di na le diihla.
Ba bangwe ba sexa dihama
dihetibula (round).

Byale ba se tsebexa xona mo
ba a bonala xabotse. B dio ripa
maphakwana a phoofolo xonni
a behelele marabara a phudufudu
e name e be mphela.

Ditiba tše byale di nthiwa
mohla menyanja se sekhole
se eja motho mošimane a
fofa ka seelana phatleng.
Kape motho a se kopole e se

ke re banna le masosana ba
 sepela ka lepono ke re sena
 nkhete. fona le ditsiba tseo ba
 di aparaxo mohlala re songwa.

Masetluy ba apara mheapham
 ya mheopha wa nku, puda soba
 phoofotswana. Matata o humana
 ba apara, diphala, dibata,
 dipudi le diinku. Monna o hiona
 re dio nthisa/ kromo ka lesheny
 a reha letata bya rona, bas
 ba hlokaat ba bonala xabotsa.
 Molho o hwa omile ka mheopana
 o tee wa nkhelana ka baha la
 re hloka.

ke re ke bolela bodidi byale
 ke bolela ke tseba xobane Molho
 ra diileli sa ruri. le Modimo
 a bano mo thusa ka barwedi,
 taba ke xore o swanetse xore le
 yua a ke are xatee a humenyane.
 He a tseba moadi o be a
 ngwalwa ka seswai xoba
 senyane. Byale diaparo ^{ke di}
 re reha xatee ka moraxo ra

lebaka le le telele di be du
sa thswenye.

A re swarong xorenene
tša bo medimo - e-lla-ba-le-rena.
A se dingaka tša sexaxo tša
seafika. Bona ke banna ba
ao dula ba itahile ka makhura
le misedi ba xo se kote meiri ya
hoxo kamoha, xono re tsisa ba sebe
ba tlwaelwa ke mahlo a batho ba
tle ba tsibe se scatala botse.

Melala ye ya bona e dula
e tletse. Dilo tše dintsi tša
do siisa. Marapo a diphoofotswana
tše di nyenyane tše bo khopane
bo moswe le dithsipu. xe xo
lohilwe le ka moho a dimpya
xo name xo siisetse bele.

Hoxong xo apariva sethudi
sethukhu xe banna ba bangwe
xo apariva sebata. Maxetleng
o apara mokofoha wa
thsweny. Mmala wa thsweny
sa o botse feela xo modiro
wa xaxwe o botse ka xoxe

P1-40*

650

K34/83

22

eo siisa xa wona xo mo thisetso
dijo mo bathong.

Basadi ba swanetse xo
sefelelwa xe ba nyatlelwa diholo
tsoa xo apara. Mastong ba mifiri
e mebedi e dirilweny ka koporo
e tswane Balepung. Molaleng le
xona ~~to tsoa~~ mphiu o mongwe
wa ntuhoano. Matleng xo
apariwa e mefano ka la
muvaxoja le e mehlano ka
xo bone la ditsoene.

Mekopana ya matleng
xa e sale. Xona mo basadi
ba dihuwe xa ba xake. Ke
xona xo nyakiwa mekopa ya
dihuku le dipudi le
dihomo e isa basaxi xose
ba ba secele mesese e
mebotse le ditipa ya ga
letsoke le eme kladisi
xose ~~xe~~ e tso di botse.

Bangwe xe bo-re-a-itilela
ba dio soara mekopana wa
dihuku ba dio ripa matidana

matsowana le meselana xonne
xwa bekelelwa maralana lerole
la thunya.

Bosero diaparo tša ba xeso
e be e le matata a xo dirwa
xabotse ka mehopana ya dibata.
le diphlala. Basivameng nku le
pudi ke tšona tšeo di bexo di
vaxera kudu. xo dirwa matata a
baeng a bewa xabotse xove batho ba
amoxelele xapitse ka ona.

Kobo tšeo ~~tšeo~~ di be di sena
pobkelo ye botse ya mapokisi byale ka
tša matsatši a bo lefona. Nu be di
fanyerwa feela mo ditshateng di bexo
~~di bexo~~ di bitšwa mefexo. Masaxedi
a be a ka no itahlala feela mo
fase.

Banemba ba be ba nyaku
dithapo tša dienywa tša diphlala
tša lesoka tšeo di phadimase.
Dithapo tša mahlatswe di be di
somišwa kudu xo dira diphlala
tša diinkhonono tšeo di bexo di
apawa ka thohomelo.

P1-40*

650

K34/83

24

Masékha ka se e be e le modiso
uo o sa tlelwa thōma ka se tla xa
makhwa, a be a itirelwa feela ka
b menabo ya byang byo ba xeo ke
mohlwa. Bo be bo tatiwa feela mo
maotong xore xo ~~lelelele~~.

Matsoku e be e khatiso engwe
e kolo mo Basothong. Ba kona se
sebela mabaha a matelele xofnyaha
letsoku xore ba itlole ka lona molila
xo se bothata. Matsoku a be a tlhakantse
le makhwa xore a kromarele mmele
wa molho. Merisi le yona e be e
xatiswa ke makhwa a letsoku xore
xo dirwa leitsi. Molho o be a itumellan
xaxole se a humana merisi ya
xaxwe a dirilwe ka letsoku xomme
tlōpō ya xaxwe e re be.

Xape letsoku ke sefapano se
basosi dikomeng. Ba xatiswa ka
letsoku mo ditsibeng ~~mabeheng~~ le
ditlopong.

Shobela Umadi

Eli Rampola

Edmond Marabais School,

P/Bag Petersburg.

P1-40*

850

25

Matšema

34/83

Matšema a sesotho a be a
nthšiuwa ke kooi. E re se lebaka
la se lema le batametsi batho xavola
matona a ye kooing se ye koopele
xore matšempai a nthšiuwa byang.

Kooi ke xohai e tla bita
dingaka - di sesedi tša bopedi bo
matwete, se tlo laola ngwaxa o
mopa xore na o tla ba byang.

Byale bona se-xa-xona ka
maditsi a bona a mehuta-huta
ba a di thšela fase ba bolile natiso.
Byale se ba humana di ^{sepa} xore
ngwaxa ke o mompe ba bolile
le kooi xore naxa e phokwe. Ba
nyaka dihlae tša se phoka ba di
hahantšisa le metse. Se namilane
se xoleditšwe banenyana ba
ba rata sešoso ba rahlata kamoka
le basimane ba bona ke xore
thaha ye e sanoxo bolile feela ka
molomo xore ke rata mohitš feela
mediso e sa tšwele pele.

Ba juwa dihlae tša se foka
naxa ka metse le ditšupa tša

P1-40*

650 K34/83-26

meretlwa tseo ba di fuisa le
dingaka kanozi. To hlakana xa bona
ba namile ba phaletse le ditsela
kamoka tsa naha yea ya huti ya
bona. Mo ditsela di fapananang
xona ba thsela metse mo fase
tommie ka thupa yea e enjwe
mo metsing ba betha fase ba feta.

Ba ~~hant~~ hlakantsho naha
kamoka ~~Byala~~ ba sepela le medwan
ya naha le xona ba eta ba dia
byala ao fihlela naha kamoka e
kuile thupa mphoko roba e mwele
metsana ao, ke xona ba boela
mosate.

le ba feditse fao ba fuisa
diwana tsa meluta e mebedi.
Moroba dipi le moxae. Byala ba
sepela le didiba tsa metse kamoka
mo^{le} moang batho ba naha ye kamoka
de mo batho hlapanang xona bohle.
tommie mo redibeng se sengwe
le se sengwe ba swanetse to
thoxela ka mo metsing seewe
re tee sa morof moroba diepe le

mosae. Batho se ba kuelela ba no
di bona ka metseng somme ba we
pelo ka xore naxa byale a phokilwe.

Keosi o ~~kebaletsa~~ batho kamoha
a ba laola xore ba nyaha dingaha
xore di ba ~~lopietse~~ ka mosae a
bona. Ke xona dingaha di fapanana
fapanana, so swewe maine feela
wa so imelana xore "business" e
sebele hapela.

1 de xona mo batho xa ba
nyahela xotel. Ba bangwe ba nyaha
tse mo kraupi. Ba bangwe ba
sobelala bo kopedi so lata dingaha
xona. Ke xona xi so ntse xoesa
xoya pele. Byale se baloi ba
pottelwe ka pheleng xoba ka
manong. Ba tšivile bohale.

Ke xona xoya so 'ntšiswa
beu mosate. Matona a ya ka
'o tee ba otee ba ngwathelwa
beu ya ngwata. Ke yena o na le
'bana ba xawe kwa xae
bao a robotiso xo ba
ngwathela dipuu tseo xore ba

K34/83

nquaxa o ba atle. Ka mosaw xa
 (dipen tsa mosate motho mang
 le mang a ka byala ben ya xawe.
 byant xo buletswe matsena
 batho by tsoela masemong xo
 yo kobolela. Pele xo songwa ka
~~ben xo tsoela~~ ba keona ba isa
 'pele ka tsa bona.

Ke rona se xo tsoela kutufu
 ya masemo. Motho o phaphetsi
 moadi ba bhele keang le
 mmoto xore se xo nyakwa tsa
 bo ditaba dipula xo tavanetsi
 xo fetsa ditemana tseo di dihela
 di kahlwe marereng ke dipula
 tseo di bas di no na xo dudisa
 dihwedi. Mahlaha a rufwa
 xore masemo a dule a keone
 xo lumera.

Ke tona ditaba tsa
 matsena tseo,

Troetsa Mmanti

St. Kaupola

Solomon Marabata Taba Taba

P. Ka Kistenburg.

P1-40*

650 K34/83 29

Mekwa ya dikeomo.
Mabakeng a hrale xo be xo.
phelwa ka maumo. Monna
a sa robale boroko a bo
hlaphutse ~~ka~~ ka bakala xo
dula xo hlokelana xa dithšaba
tša kantle.

Motho xe a be a robetše
o be a tseba xobane o senya lemo
labo (dikeomo) ka xore bathopi
bo-re-tla bošexo ba be ba kona
do bula lišaka bošexo ba tša
dikeomo boxong tša tsamaya tša
hloka mosohi xe a pharutša
le motse a butšiša xosasa.

Byale ka xo dula di
letilute batho ba bantši xe
ba swewe, ba otša kantle xo
kaxelo. Dikeomo tše dia ^{xaniwa} ~~xadwa~~
xomme tša mafsi a tšona a
apeiwa a bedišwa xomme xe a
bela ke xona sehlohloni sea
swarwa sa mvesiwa mafsi a
xo bela ka kang xo robetše
xofwe: "Enwa xape o rata xo
komelwa ke bangwe; le byale re

P1-40*

650 K34/83 30

xo šometšō šia mafisi a mwe
re xo bone."

Mafisi roba ^{llētšē} sebyana
manq o swanetšē xo a fetšā
kamoha. O swe melomo ye o
be o se maya o bolawa ke xo swa
xo kaone ~~kaone~~ ke ^{koše} mafisi xone
xose o fšwe ka xlo ka selo seo
o se bonano se swere lehu xo sona.

Byale na šoheng dihomono di
dišwa byang xote bahlakudi
ba se di tšē.

Xo rutwa dihomono mohlwa
wo mohlwa ^{na} ^{no} mahatošā. Dihomono
di rutwa xo tšeba mohlwa ya
māimane modiši wa tšona. Di
šad ithuta fela xose xe a ka
kethantšā dipatla di swanetšē
xo tšebela fela mo a tšimelwa
xona. Molodi ke ona ke bolosi
byo bongwe bya xo mahatošā
mo dihomono tšā keali, xe
māimane a dišitšē a ^{na} tšē
dihomono dišipya o swanetšē xo
itola xo phoofolo e ba seo

ke molodi. Le se a ka thōosa a
 tsošitšē nmutla taba ya xaxwe e
 dio xo itota xose a se letšē molodi.
 Adio bitša mpya a re ssss ya
 batamela a e sepanthōa le
 nmutla se e ba mpya e
 seore imilla o mo ya a sepela
 kua a boneng e putuketša xōna
 a ya a tšea nmutla e ipoyelela
 dihomony.

Taba etee se a ka dio ne
 xa ka kitina kōmo e tee ya dio
 mmōna o obile molato ka xose o
 tla humana a lelekišwa ke
 molape ohle. Byale xo e tšela
 ke hotsi e hoio ka dobane diqwe di
 tšwela di kitina byale ka diafisi
 xo mo xata le xo se mo xate xo a
 swana xo tše diqwe.

Ditaba tše di dōkwa
 ohetšwa pele se dihomony swanetšē
 xo ya noheng xo nwa metse. Ke a
 tšea dihomony dōno modisi wa
 tšona o mobotse ke mosumane
 yo a diwa kwadi ka

P1-40*

650

K34/83

32

lefofa la lerakabosane le le ditšhisa
tša kromo.

Yena o dula seolong mo a
bonang phulo xona. Tša mo diheletša
kamoka tša thela fase tša holofela
xo fula xola yena mōale'a dipula
penutla kwadi ya xaxwe. Engwe
le engwe se kwadi e homola e
emisa hlase ~~sa bona~~ se e ba
modisa o sale xona seolong.

Ke xona se a di isa nobeng
o emela fela a bitša engwe ka
leina. Eka no ba banti xonne se
e mo kwela o dio sepela a lebele
nobeng di direle morathatha ka
mordio xa xaxwe di lebeleše fela
se e ba o a kitima xose di tšele
pele.

O tla ba a se ka noha khu.
a sepela sepela se di enwa xo
fihlela se di feditše. A xoleletša
khati ka leina tša folarela tša
lef o leba phulony e botse
xose di o tle di tše matse-
tshwana. a xo ya xax mo
modisa a ka di isa xona.

Byale ka dore batho ba keale
ba ba sa diei modisa o be a
dula a batse mahlo. Masemi
ke taba ya xaxwe.

tōna le batho bao ba tloaxo
mafase a xabo bona ba tama ba
nyaka dikomo tsa batho. Ba tlatse
masafa a bona ka dikomo
tsa mathopja to ba human
mosimane! a diatse dikomo ke xo
no mo swahlela ka ntwana ya
bona ya xo se baka sebo xo e
se dikomo tseo ba di nyakaxo
ba se ba di kuele bohloko le xo
di somila.

Byale xantse baia ba ba
humanana ditaba di le bothata xo
bona xo thoba ka bahala taba
ya xo thetse motodi xa dikomo
le xo taba modisa xa tōna.
le xona taba ye e tletse lefase
ka sesotho kamoka byale
bahlakodi ba via le maano
a xo soma ka dikomo tsa
xo salela kwa moraxo tseo

di sa tsebo molodi xabotse le modisa wa tšona.

Byale xona le ditshuto tšā ditshuto tšā diheomo tšeo di rutaxo diheomo mokewa wa xo palela bahlakodi le se maano a bong e ka ~~ba~~ at mabe ka mokewa o le le o e.

Byale nguwa o mongwe le o mongwe xo diwisa xai tee ka nguwa. E laolwa ke xo lema: ke xore xo matšema a e tšwa banna ba krobokana moate xomme ba lokisa letšatši la mohato. Taba ye e diwisa xore matšema xe a e tšwa banna ba sabalala le mašemo diheomo di be sa tseba molodi le xo se tloelane se di kitina ka moraxo xa motho e leo modisa wa tšona.

Byale ke tla thōma xo laodi ditaba tšā mohato wa diheomo. xore banna ba motse ba kwana xore diheomo di tšwele keole xo ya tatišwa ke thaka e

K34/83

phuruloxileo (enthswa) do nyakera
thaka yea e sa tsobare xo tšea
dithabo tše di telele.

Byale bapadi ba šala
mehlaba xompe titielwa mabyaha
a ba hlotliwa. Tšea tšea xwalelwa
mošate xore do tle xo xompe ditaba
tšea mohato ka tšwanelo.

Dipitšea tšea xemiswa xompe
ya mošate lepatlelang mo diheomo
tšea xo kata di swanetšeo xo eina
xona. 'Nona le 'thšadi ya keatlwana
xona mo mošate e letetše xo di phula
ka mmoto wa kaufu.

Ke xona do basimiane ba
dijaka ba bulela diheomo e šale
xosasa di išwa jelo keole mo di
yaxo xo kata xona. Bohole bya xona
e atiša xo no ba "17 miles" xo lehangya
xa ditšwae. Xona mo diheomo
diheomo dia jelišwa. Kea keolwa
xore xona le temose ya xore xa
xo kelthiwe bošetš, diheomo di
tšwa kamoha e tla mabotlana
di swanetšeo xo ya mohatong.

Byale xola letšōtšō le thomile
 xo fisa batho ba kobohana
 moate. Dipitšō tšō mabyalwa tšō
 nthietšwa nllq di letile bakatisi
 le dikati xpe ba fihlele
 monyanene.

Kua gaxene batho le bōna
 ba setše ba lebelele xone ba ka
 retolacella xone mehlape ya
 bona xo ya nweša mabyalwa.
 xo namilwe xo letšwa molle
 xe dikomo di phuthilwe.

Naha e ya pedenijwa xonne
 makato o thomile. xo tša re basimane
 ba mabelo ba kitimela xo di ita
 pele. Bantše ba letšō melodi le di
 naha. Basimane ba bangwe ba
 kitima ka mathoko ba bangwe
 ba kitima ka moraxo.

Kamoka xo swerwe dipalla
 tšō xo betha dikomo tše xone di
 tle di kitime. Ba di swara
 ka mesela ba di betha ba
 di phutha di kitime ka xote
 di seke tšō tlacelana.

K34/83

kōna fao kōna le dihomono
 tšeo di sa tsebexo mohato le
 xo na le kōmo e byalo mošiman
 o e swara ka mosla a e
 betha a e felelišā xore e be e
 tsene ka xore xo dihomono tše
 a ntše a e swane ka mosela
 xore e tle e tšeo xo kitimisa.

Ba dira byalo by ba ntše ba sa
 dirabeletšē xo fohlela se ba xo
 hōšā mabelo ba salelel morao.

Kōmo e kitimisa xore lerole
 le tšimpe. Mošimane wa kua
 pele kōmo e mo dula leetšene
 xo fihlisa a šala a thapile
 ka lehebu.

Le a šuwa xore dia fisa
 o swanetšē xo di fa tšela a
 emele ka thoho di fete le
 bas ba tsebexo xo di kitimisa
 pele.

Kua xae xo engwe ka
 tetile. Mabalwa a phakilwe
 ka dihepa xo lebeletšwe tše-
 tše ya lerole kua thohony ye

xo tšwelaso dikeomo.

Keang e bolaya motho.

Monywe o se keano ya e talana
e tla di šia monywe le yena
ka fa o setse a bošela tšw
polwana ya xawe e thongwana.

Ke ~~šaha~~ xole tšwi.

Di ~~šaha~~ batametše xo ^{ke waxala} keatata
sa dinahana tšw bahatšiši le di
se tšwedie-tšwedie, motho le keomo
ba xata xote. Šitšipa sa kwana
se nyefa se se fetše. Ke lebiti
kua baboxing banna le basadi
ka ba sana moduledi, xo nyahina
feela xote na xo šiiwa mang.

Datee di phula ka mo
mmoto wa keangsi. Dikeomo
byale di kitšicia xo keona,
Ba ba xatšiwang ke kotsi ya
bona. La xo boše seio ke lebelo
feela xo iwa diionq.

Š ka iplina kudu se o bona
e thungwana e tšwa ka xare
xare tšona, Š tšwa tše e reng xa e
xire seb.

P1-40*

650

K34/83

39

Byale se di bona mahōho a batho di feta le bakatšisi di tšela pele xo yo phaka dinong. Byale basadi ba yina botse ka dirapetšā mabyalwa ba di thšele ka mabatho ba pele ke yona e thšehwa ka mabyalwa xamire ya feta. Byale le tšona o tla humana di xomo e re ke batho ba thle košeng. Tše dingwe di xwešitšwe deata mo diphatleng. Tše dingwe di ašitšwe di malla a dibala di xabitšwe ka mo di dirilweng ka xona. Byale xomo se e re kea kitima o ka ba ware xane e kitimiswa ke diala tše e di mo xweho o d llong.

Byale di xomo o humana mohato tšela ya bona e le lesweng la motse wa xaba tšona. Di xutwa xoxe di seke tša xanyoxa lešaha la pele di feletšā mohitimo wa tšona. Mo xongwe tše dingwe di na le mabatlana, di a feta ka lebelo tša se e thwenye

40*

650

K24/83 40*

le xa tee xo a libelala
 ka moheua o nobyalo.
 diheomo di rutiva xore le xo
 di le kwa naxeng modisa wa
 tsona a bona bathupi xomme a
 thsaba di bone xo mo latela
 ka ntle ke xo ita di banyaca
 dilo tse diqwelela liho xa
 tala yo di e swerexo.

Mohlomongwe modisa xa
 lebanthitse xae o bona manaba
 a hlakla motse; o swanetse yona
 xo tseu tala ye nqwe le diheomo
 xore fanne ba th ba bone xo lwa
 ba tseba xore diheomo di thsabiitane
 Byalo se diheomo di latela modisa
 xo yo tseu lesaheng xa se mo a ka
 bonaxo xo di thsabiisa.

Trobela Murad:

~~Thompson~~

Maraba Tibil Sabooz

Phay Petersburg

Ends 650

P.T.O

P1-40*

850

^{3/4} 8/3 Tribal 91
Solomon Maraba Tribal

Private Bag,

Pietermaritzburg

5/2/44

Dear Ethnologist,

I have offered myself as a subscriber as much as you desire me to remain by paying properly because I'm experiencing a hard task with collecting matter over here.

Accidentally I wrote on both sides of one page of this book.

Hoping my correspondence with you does not cease I am,

Yours Faithfully,
E. H. Randolph.

Enc. S. 650